

Kisalföldi mezővárosok településszerkezetének geomorfológiai szemléletű kutatása, különös tekintettel Kapuvárra

A disszertáció a nyugat-dunántúli történeti települések – időben és térben széleskörű – vizsgálatával foglalkozik, ezen belül a falvak, mezővárosok fejlődésével. Vizsgálatai a településhálózatra és az egyes települések szerkezetére irányulnak – a településeken belül az utca- és térrendszere, a telekrendszere, a telkek beépítésére és mindezek történelmi változásának műszaki-társadalmi-gazdasági hátterére.

I. Problémafelvetés

Magyarországon sajátos kontraszt figyelhető meg a Dunántúlra és az Alföldre jellemző történeti településfejlődésben, különösen a mezővárosokéban. A kutatók elsősorban az alföldieket vizsgálták, amely mellett a Dél-Dunántúl kapott még némi figyelmet, de a kisalföldi mezővárosokról eddig nem készült átfogó munka. A mezővárosi fejlődés országléptékű áttekintésére és összehasonlítására is kevesen vállalkoztak.

A kutatások térségenkénti egyenetlenségének felemlítése azért időszerű, mert megnőtt sőt tovább növekszik a jelentősége a településszerkezettel kapcsolatos ismereteknek. A rendszerváltás után és az EU-csatlakozás közeledtével ugyanis tömeges fejlesztési igény jelentkezett sok száz településen. A települések többsége nagyarányú településnövekedést irányzott elő, amelyre – kellő tudományos előkészítés híján – a településtervezés nem tud megfelelően reagálni. Nincs megfelelő mérce ill. kiérlelt módszer az említett jelenség kezelésére, a történelmi települések esetleges belső szerkezeti szétrobbanásának megelőzésére.

II. A kutatás céljai

Az előzőkben vázolt időszerű problémák megalapozott megoldásához és *a települések szerkezetének megőrzése ill. értő továbbfejlesztése érdekében (is) szükség van a településszerkezeti értékek tudományos feltárására és a településtervezési irányelvek felfrissítésére, szemléletváltására.* A települések fejlesztésekor ugyanis már nem csupán egyes műemléképületek, épületegyüttesek, utcák, terek védelmére van szükség, hanem az épített környezet és a táji környezet *együttes* védelmére, az ún. jellegvédelemre. A településszerkezet történeti fejlődésének hiteles feltárása segítséget nyújthat ehhez a megőrző-fejlesztő tevékenységhez – emellett a település identitásának erősítését, valamint idegenforgalmi érdekeket is szolgálhat.

III. A dolgozat felépítése és a kutatás módszere

A disszertáció átfogóan elemzi a mezővárosok és falvak *időbeni és térbeni* fejlődéstörténetét a középkortól napjainkig. Tanulságos a városképző tényezők feltárása – történelmi, földrajzi, gazdasági-gazdálkodási aspektusból. A jövőre nézve is elgondolkodtatók az egyes mezővárosok falvakká süllyedésének miértjei, mint ahogy tanulságos az egyes mezővárosi előzmény nélküli falvak kisvárossá emelkedésének folyamata is.

A dolgozat a nagyból a kisebb felé haladás elvét követve először a Nyugat-Dunántúl térszerkezetét elemzi, ezen belül a település- és közlekedéshálózatot. Térszerkezeti egyenetlenségeket lát több kistérségben, ezért a településhálózat strukturális finomítását javasolja.

A dolgozat második része, a kislalföldi *Kapuvárról* szóló esettanulmány a város nagy- és kistérségi települési környezetét, majd a település belső szerkezeti fejlődését vizsgálja, figyelemmel a területfelhasználásra, az út-vasúthálózati és az épített környezeti struktúrákra.

Módszere az összehasonlító elemzés, kreatív eszköze a számítástechnika. *A különböző korállapotokat megtestesítő nagyszámú történelmi térképet számítógépes földrajztechnikával egymásra vetítve hasonlítja össze.* Ezáltal a változásokat jóval finomabb részleteiben lehet kimutatni, mint a hagyományos szemrevételezéses összehasonlítási módszerrel. Új az is, hogy a település vizsgálata nem korlátozódik a település belterületére. *A morfológiai összehasonlítás* a település tágabb környezetének *térszerkezeti* fejlődésével ill. a *településszerkezet* majd a *telekrendszer* kiteljesedésével foglalkozik. A fejlődés sokféle tényezőjének vizsgálata során a történelmi térképek mellett a topográfiai térképek és légifelvételek is segítséget adtak. *A tágabb, térszerkezeti összefüggések feltárása megkönnyíti a településen belüli folyamatok okainak feltárását is.* Az összehasonlító vizsgálatok kiterjedtek a település történetének, népesedésének, növényzeti-, domborzati- és árvízviszonyainak, birtok- és gazdaságtörténetének kutatására is. Hasznosultak a helyszíni bejárások-elbeszélgetések tanulságai is. – Ezután a történelmi településszerkezet értékeit képviselő sajátos utca-, tér-, és zöldfelület-típusok kigyűjtésére, majd a történelmi településszövet-minták és a lakosság társadalmi-gazdasági helyzete között összefüggések elemzésére került sor. A kutatási eredmények fejlődési ábrásként, tipológiai táblázatokba és értékkataszterekbe kerültek.

A kutatómunka záró fázisában a Kapuvárt érintő fejlesztési elképzelések, rendezési tervek elemzése és a múltbéli folyamatokból leszűrt tanulságok alapján egyrészt konkrét fejlesztési javaslatok születtek, másrészt a dolgozat *történelmiérték-tudatos településtervezési szemlélet* kialakítását elősegítő elvi megállapításokat és módszertani ajánlásokat fogalmazott meg.

IV. Tudományos eredmények összefoglalása, tézisek

1. tézis:

A Dunántúl-Alföld történeti településszerkezeti kontraszt kutatásának kiegészítéséről

Tudományos probléma: A hazai falvak, városok településszerkezetére jellemző Dunántúl-Alföld kontraszt jelenlegi tudományos magyarázata a topográfiai okok jelentőségét illetően kiegészítésre szorul.

Az eddigi kutatások egy része az Alföldre jellemző kébtelkes felépítésű halmaztelepülések létrejöttét a még nem bizonyított honfoglalás kori genetikus kontinuitás elmélettel ill. gazdálkodási-védelmi okokkal magyarázza, a Dunántúlra jellemző utcás településeknél pedig a nyugatról betelepült népek települési szokások hatását ill. mérnökök által irányított tervezés-telepítés szerepét emelik ki, a topográfiai determinációt sokszor nem is vizsgálják.

Tézisszöveg: Az alföldi közel körformájú ólaskertes történeti település kialakulása leginkább az állattartó életformával magyarázható, az utcás-soros pedig inkább a földművelő gazdálkodás igényeivel. E két településszerkezeti főtípus elterjedtségét vizsgálva azt is megállapíthatjuk, hogy az Alföld ill. a Kisalföld eltérő településfejlődésében a gazdálkodási módok különbözősége mellett a felszín domborzati-hidrológiai jellemzői is igen lényeges szerepet játszottak. Ha az ország domborzati viszonyait és a soros és a halmazos főtípusra jellemző elterjedési területeket összevetjük, akkor azt láthatjuk, hogy a soros felépítésű települések többsége az ország domb- és hegyvidékein jött létre (azaz a Dunántúlon és az Északi-középhegységben), míg az Alföld síkvidékein halmaztelepülések is kialakultak.

Az országrészenként eltérő domborzati viszonyok a települések belterületén is visszaköszönnek. Amíg az alföldi településeken az átlagos domborzati magasságkülönbség nagyságrendje csupán 1-2 méter körüli, – addig ez a Kisalföldön 2-5 méter, a dunántúli dombvidéki településeken 5-15 méter, a hegyvidéki településeken pedig akár 20-30 méter is lehet. Ezek a nagyságrendi különbségek is hozzájárultak ahhoz, hogy az Alföldnek a markáns terepadottságok nélküli részein területileg kevésbé korlátozott, több szempontból kedvező, „ideális körformához” közeli nagy települések is zavartalanul kialakulhattak. Ezzel szemben a Dunántúlon, az Északi-középhegységben, sőt még a Kisalföldön is topográfiaileg erősebben determinált települések jöttek létre. Ez utóbbi területeken a domborzati-vízrajzi viszonyokkal szervesen összefüggő, elsősorban lineáris tengely(ek)re szerveződő települések alakultak ki.

2. tézis:

Új, topográfiai alapú besorolásrendszer bevezetése a történeti települések kutatásában

Tudományos probléma: A magyar történelmi településállomány osztályozására általánosan használt ún. morfológiai falutípusok rendszere – a síkalaprajz-centrikusság folytán – nem jeleníti meg az egyik fontos település-kialakulási és továbbformáló tényezőt, a domborzati-vízrajzi meghatározottságot. Ezért nem adhat a településtudománytól elvárható differenciáltságú és érzékenységű kategorizálást sem, ami a domb- és hegyvidéki településeknél a legszembetűnőbb.

Több kutató – pl. Györffy István, Bárh János – rámutatott arra, hogy a domborzat és vízrajz a magyar települések többségének kialakulását-fejlődését olyannyira befolyásolta, hogy még az Alföldön sem hagyható figyelmen kívül. A hagyományos (sík)morfológiai falutípus besorolásrendszer mellett 1998-ban Máté Zsolt többféle elkülönített osztályozási szempontot vezetett be, de még ezek között sem szerepel a topográfiai alapú osztályozás.

Tézisszöveg: A települések szerkezetének kutatása csak a település-kialakulás és fejlődés topográfiai meghatározottságának településenkénti feltérképezésével és tudományos rendszerbe foglalásával lehet teljes. A vízrendezések előtti korokban ugyanis a domborzati-vízrajzi adottságok meghatározó szerepet töltek be. Javasoljuk egy új, tájspecifikus topográfiai alapú településbesorolás-rendszer felállítását.

A morfológiai falutípus-rendszerezéssel párhuzamosan alkalmazható topográfiai alapú besorolásrendszer elvi jelentősége az, hogy a hegy- és dombvidéki települések kialakulásáról és fejlődéséről a településtudománytól elvárt differenciáltsággal és érzékenységgel tájékoztat, ötvözve a hagyományos műszaki jellegű településtudomány és a településföldrajz jellemző indikátorait, segítve a tudományágak együttgondolkodását, eredményeik szintetizálását. A topográfiai alapú besorolásrendszer alkalmas nemzetközi összehasonlításra. Lehetővé teszi annak vizsgálatát is, hogy a topográfiai meghatározottság-típusok előfordulása milyen korrelációt mutat más települési jellemzőkkel.

A besorolásrendszer a gyakorlatban úgy valósítható meg a legszemléletesebben, hogy az egyes településalaprajz-síkvetületeken feltüntetjük a domborzati-vízrajzi jellemzőket is (pl. szintvonalközök színtöltésével). A topográfiai alapú besorolásrendszer kezdeti példaként közöljük a rajzi anyagot mellőző és csupán egyes észak-dunántúli mezővárosokat tartalmazó vázlatot. A mintegy húsz jellemző mezővárost főbb csoportokba ill. ezeken belül altípusokba soroltuk be:

1.0 Síkvidéki mezővárosok csoportja:

- 1.1 Síkvidéki víziátkelőhelyhez vezető útra szerveződő település (Mihályi, Halászi, Jánosháza, Marcaltó)
- 1.2 Folyóágak közti szabdalt kiemelkedésekre ülő település (Hédervár)
- 1.3 Folyóparti teraszt megülő település (Rajka, Körmend)
- 1.4 Vizenyős tájból kiemelkedő magányos gorondra ülő település (Mosonszentjános, Szany)
- 1.5 Vizenyős tájba nyúló hordalékvonulat végszakaszán ülő település (Kapuvár)
- 1.6 Síkvidéki patak mentén szerveződő település (Somlóvásárhely)
- 1.7 Árvízmentes síkon kialakuló település (Szil, Csorna, Somlószlós)
- 1.8 Árvízmentes sík peremére szerveződő település (Lébény)

2.0 Domb- és hegyvidéki mezővárosok csoportja:

- 2.1 Völgymenti település (Tata)
- 2.2 Völgytoroknál kialakuló település (Várpalota)
- 2.3 Domborrt megülő település (Pápa)
- 2.4 Gerinc menti település (Fertőrákos, Enying)
- 2.5 Váralja típusú település (Sümege, Szentmárton azaz a mai Pannonhalma)

A javasolt topográfiai alapú besorolásrendszert a teljes magyar történeti településállomány osztályozása során tovább lehet fejleszteni. Az organikusan fejlődött típusokon kívül léteznek ún. mérnöki rendben telepített falvak is, melyek településszerkezeti rendszerét sokkal inkább gazdasági-telekalakítási szempontok határozták meg, semmint a topográfiai viszonyok. Osztályozásuk, szerkezeti jellemzőik elemzése ezért külön kutatómunkát igényel. Az összetett szerkezetű történeti települések külön csoportként kezelendők, mivel településszerkezetükben gyakran több ős-falumag mutatható ki, amelyek besorolása több kategóriát is érinthet.

3. tézis:

A kisváros településkategória bevezetésének szükségességéről

Tudományos probléma: A városhiányos térségekben a mezővárosi kategória megszűntével egyfajta szervezési-intézményi űr alakult ki, ami máig érezteti hatását.

Eddig ezt a városhiányosságot a minimális követelményeket épphogy teljesítő falvak várossá nyilvánításával igyekeztek enyhíteni. Ezek a városok azonban a meglévőknél sokkal alacsonyabb szolgáltatási-ellátási-intézményi színvonalat képesek csak biztosítani, ami a városhálózat minőségi felhígulását eredményezte.

Tézisszöveg: Felismerve a magyar városhálózat belső inhomogenitását és léptékeltéréseit, javasoljuk az önálló kisváros kategória bevezetését, hozzávetőlegesen 10 000 lakosig, a részleges középfokú ellátás képességével. Tisztázandó, hogy a kisváros kategória az igazgatási és/vagy a nemhivatalos piaci-ellátási besorolásrendbe illeszkedjen-e – figyelemmel az EU-val harmonizáló jövőbeni regionális rendszerre is.

A kisvárosok – hozzávetőlegesen 10 000 lakosig – a térszerkezet kisebb falucsoportjaiban (kistérségekben) ellátó kisközpont szerepét töltik be vagy a jövőben tölthetik be, településsűrűségtől függően 10-20 km-es sugarú vonzáskörzetig. Ilyenek lehetnének egyes volt és ma is térségi ellátó szerepű mezővárosok és olyan települések is, amelyek ugyan nem voltak mezővárosok, de a mai városhiányos területeken a kisközpontok szerepét tölthetnék be. A térszerkezet-fejlesztés egyik feladata az, hogy segítse elő a kisközpontok megfelelő területi eloszlását, ezáltal tegye lehetővé az országban a nagyjából egyenletes ellátást és ösztönözze a munkahelyteremtést. A leendő kisváros kategória kritériumai további kutatással pontosítandók.

4. tézis:

A térszerkezet- és településszerkezet-fejlődéstörténeti munkarész bevezetéséről a településrendezési tervekben

Tudományos probléma: a településtervezésből jelenleg sokszor hiányzik a megoldandó feladatoknak a települési, régiós, országos és nemzetközi összefüggésrendszerbe helyezése. Gyakran hiányzik a településtervezésből a történelmi település-folytonosság szemlélete. Így jelentős csorbát szenved a történetileg kialakult térszerkezeti és településszerkezeti értékek felismerése és megbecslése.

Az eddigi településrendezési gyakorlatban készített rendezési tervekben általában csupán a jelenlegi település-állapot vizsgálatára szorítkoznak, ezért talajtalanabbak lesznek a jövőre vonatkozó fejlesztések is. A település térszerkezetbe illeszkedését is csak az esetek kis részében vizsgálják, a térszerkezet és a településszerkezet történelmi léptékű változásait pedig még ritkábban. A település múltját csupán általános településtörténeti tanulmányban elemzik. A történelmi települési értékek védelme sokáig csak egyes épületek műemléki védelmére ill. később beépítés-együttesek karaktervédelmére szorítkozott, újabban településrészek tágabb értelmű jellegvédelme ill. történelmi kertek és tájak védelme is lehetséges.

Tézisszöveg: Indokolt a rendezési terveknél egy új, ún. térszerkezet- és településszerkezet-fejlődéstörténeti munkarész kötelező bevezetése. A települések történelmi folyamatlemzése segíti a településtervezőket a mélyebb összefüggések felismerésében, kellően megalapozott javaslatok tételében, meglévő értékek megbecslésében és továbbfejlesztésében.

A munkarész két fő fejezete a térszerkezet fejlődéstörténete ill. a településszerkezet fejlődéstörténete.

A térszerkezet-fejlődéstörténeti munkarészben egyrészt vizsgáljuk a nagytérséget 30-50 km-ig, másrészt a szomszédos településekig terjedő kistérséget, 5-10 km-ig. Nyomon követjük az út- és vasúthálózat, a vízfolyások, a települések foltok, külterületi lakott helyek, esetleg bányászati és más különleges területek vonalainak, alakjának, jelentőségének, esetenként a tulajdonosi viszonyok

változásának fő mozzanatait. Mindezt geomorfológiai szemlélettel, legalább 6-10 egymást követő korállapotban: az 1780-as évektől indulva az I.-II-III. bécsi katonai felmérés térképein, majd a további katonai térképmegújításokon, kataszteri térképeken ill. napjaink térképein – és még amit az írott történelemből hozzá olvashatunk.

A második fejezet a településszerkezet fejlődéstörténete, amelyben ugyancsak térképázisok segítségével követhetjük nyomon a település beépített területén belüli területfelhasználás, út- és térstruktúra, fontosabb létesítmények funkciói, beépítési jellemzők, telekrendszer, telekméretek alakulását – mindezt szintén geomorfológiai szemlélettel. Vizsgálhatjuk a települési funkciók területi „vándorlását”, egy-egy nagyobb fejlesztési vagy szerkezetváltási akciót, de akár a közterületek mennyiségi és minőségi megváltozását is.

A térszerkezet- és településszerkezet-fejlődéstörténeti munkarészben többek között a településfejlődés geomorfológiai összefüggéseinek feltárása segít megérteni a mai, esetenként furcsa hálózati és területfelhasználási állapotokat. A tanulságok hozzásegíthetnek a tudatos településszerkezeti változtatásokhoz vagy éppen fordítva: a torz helyzetek tudomásul vételéhez és változatlanul hagyásához. A táj - és terepadottságok ismeretében megalapozott területfeltöltési és vízvezetési, parklétesítési, vízfelület-létesítési javaslatok tehetők.

A történelmi folyamatelemzés tanulságai idővel szemléletváltozást eredményezhetnek a gyakorlati településrendezésben, hiszen a kismérvű fejlődési léptékekkel szemben megtanítanak hinni a hosszútávú fejlesztési koncepciókban – évszázadokat és országhatárokat átívelő mértékben is. Megtanítanak odafigyelni a település vagy településrész külső kapcsolatainak jelentőségére, azaz a „kijelölt” tervezési területnél mindig nagyobb (akár térségmértékű) összefüggésekben gondolkodás szükségességére. Megtanítanak az európai hagyománykincs részét képező, történetileg kialakult magyar településszerkezeti értékek megbecsülésére és intuitíve továbbfejlesztett újratereztetésére az újonnan tervezett településrészekben is.

5. tézis:

A magyar településszerkezeti formakincstár felállításáról

Tudományos probléma: Az eddigi kutatások és tervezések során nem tettek kísérletet a magyar településekben fellelhető sokféle jellegzetes karakterjegy átfogó igényű kigyűjtésére és rendszerezésére.

Az eddigi kutatások során – főként egyes morfológiai településtípusoknak megfelelő településszerkezetekből – gyűjtöttek ki és rendszereztek jellemző településszövet-mintákat. Meggyesi Tamás az alföldi halmazos települések településszövet-mintáinak összehasonlító morfológiai elemzésekor már felvetette, hogy a morfológiai képleteknek a történeti fejlődés során bekövetkező elváltozásait is vizsgálni szükséges (Meggyesi T. 1994).

Tézisszöveg: Indokolt egy ún. Magyar Településszerkezeti Formakincstár (településmorfológiai értéktár) létrehozása, amelyben településenként szerepelnének a különböző korállapotokat képviselő kataszteri térképekből átfogó igényel és rendszerezett formában kigyűjtött jellemzőbb településszövet-részletek. Az átnézeti térképre rájelölt és tematikus táblázatokba kigyűjtött minták elsősorban a településszerkezetben fellelhető különböző funkciójú és formájú utca-, tér- és zöldfelület-típusokat stb. mutatnak be, a történelmi fejlődés szerint is sorba rendezve. Célszerű a település-alaprajzi mintákhoz társítani az utcák és terek jellemző légtérarányait bemutató metszetszűzlatokat is.

A településmorfológiai értéktár lehetővé teszi a karakterjegyek nemzetközi szintű tudományos összehasonlítását ill. előfordulási gyakoriságuk átfogó tudományos vizsgálatát is.

Az értéktár elősegítené a tájegységekre ill. az egyes morfológiai településtípusokra jellemző karakterjegyek jobb megismerését, a történelmi települések szerkezeti gazdagságának tudatos megbecsülését. Ösztönözné a tervezőket arra, hogy településeinket a korábbi gyakorlattal ellentétben a meglévő gazdag településszerkezeti formakincsből táplálkozva, intuitív módon fejlesszék tovább.

A Magyar Településszerkezeti Formakincstár megvalósítását megkönnyítik a már meglévő kutatási eredmények. A formakincstár integrálható lenne az Országos Területi Információs Rendszerbe (TEIR), amelyet hozzáférhetővé kellene tenni a kutatók számára is.

A Magyar Településszerkezeti Formakincstár megvalósításának elősegítésére jelen kutatás keretében elkészítettük a Kapuvárra jellemző utca-, tér- és zöldfelület-típusokat bemutató értékkatasztereket.

6. tézis:

*A számítástechnika átfogó alkalmazásának időszerűségéről
a jövő településszerkezeti és telekrendszeri kutatásaiban*

Tudományos probléma: A településszerkezeti-telekrendszeri tudományos kutatások legtöbbszörében – részben a nagyteljesítményű számítógépek és szoftverek hiányában – nem eléggé használják ki a számítástechnika nyújtotta többletlehetőségeket.

Az eddigi kutatásokban főként a hagyományos, síkvetületeken alapuló szemrevételezéses összehasonlító módszereket, újabban pedig egyszerűbb számítógépes módszereket (szkennelt térképek összehasonlítását, manipulációját) alkalmazták. A számítástechnika ugrásszerű fejlődése során az interaktív (ún. térinformatikai) térképezés és térbeli modellezés a gyakorlati településrendezést már gyökeresen átfőrmálta, ez azonban még nem általános a településtudományi kutatásokban.

Tézisszöveg: A számítástechnika a jövőben az egyik alapeszköze kell, hogy legyen a minden eddiginél komplexebb településtudományi – köztük településszerkezeti-telekrendszeri – kutatásoknak és a magas színvonalú gyakorlati településtervezésnek. A számítástechnika naprakész település- és társtudományi adatbázisokat kínál, interaktív településtérképek ill. térbeli településmodellek felépítését és elemzését teszi lehetővé. Mindez összhangban áll a településtudomány és a gyakorlati településtervezés egyik legújabb célkitűzésével, amely a település minél sokoldalúbb elemzését és a települési-településkörnyéki értékek minél teljesebb körű védelmét célozta meg.

A számítógépes síkbeli és térbeli leképezések a különböző történeti állapotok összehasonlítását vagy pl. a jövőbeni fejlesztési elgondolások összevetését is lehetővé teszik. A térbeli modelleken virtuális bejárással elemezhető a település-sziluett, majd a településszerkezetet felépítő utcák és terek eseménysora – figyelemmel a településdomborzati viszonyoknak a településképre gyakorolt hatására is. Vizsgálható a térfalak léptéke és légtérarányai, a beépítés dinamikája, ritmusa, formavilága, az épületegyüttesek harmóniája a táji-növényzeti környezettel. Ezen felül tematikusan rétegezett térinformatikai adatbázisok is létrehozhatók, amelyek sokféleképpen lekérdezhetők (térkép, grafikon, táblázat stb.) ill. elemezhetők (korreláció, halmaz- és matematikai műveletek stb.).

A számítógépes településtudományi kutatások jórészt már ma is megvalósíthatók lennének a gyakorlati településtervezésben alkalmazott speciális szoftverek segítségével. A jövőben fejleszteni indokolt az tudományos és gyakorlati célokat egyaránt szolgáló internetes adatbázisokat. El kell készíteni valamennyi településnek a tudományos kutatásra is alkalmas részletességű digitális térképét (1:2000) és az erre felépített térinformatikai adatbázisokat, amelyből nem hiányzik a finomdomborzati modell sem (hegyi településeknél legalább 1m, a Dunántúlon 0,5 m, az Alföldön 0,25 m szintlépcsőkkel).

V. Záró gondolatok

A disszertációban felvetett gondolatok továbbvitele több vonalon is segítheti a magyar településhálózat és településtervezés fejlődését, a történelmi településfolytonosság szemléletének erősödését. Ezekhez a kutatásokhoz műszaki, társadalomtudományi és gazdasági szakemberek széleskörű együttgondolkodására és toleráns együttműködésére van szükség. A kutatások később nemzetközi összehasonlítással folytatódhatnak – különös tekintettel hazánk európai uniós csatlakozása után kitérő lehetőségekre.

A jövő településtervezése várhatóan sikeresebb lesz, ha nagyobb környezeti érzékenységet mutat, emellett a történelmi településszerkezetek adott tájegységekre, településre jellemző értékeiből ihletet merít. Így a korszerű igényeknek megfelelő településszerkezeti jellemzők ötvöződhetnek az elmúlt korok gazdag településszerkezeti formakincsével, hidat verve jelen és múlt között. Ez a kontinuitás biztosíthatja, hogy igazán otthon érezzük magunkat új településrészeinken is.

*VI. A települési örökségvédelem és településfejlesztés
témakörében megjelent publikációk*

Tudományos pályamű

Kisalföldi mezővárosok településszerkezetének geomorfológiai szemléletű műltfeltárása, értékvédelme és jövőképe (2002) MTA-VEAB pályamű, p. 65 L
1. díjban részesült.

Folyóiratcikkek

Győr vízpartjai (1998)
Értékmentő, 4. szám, pp. 5-7.

Nyúlhegy népi építésze: romlás és újjáéledés (2000)
Értékmentő, 6. szám, pp. 8-11.

A domborzat és a folyómeder-vándorlás szerepe Győr római kori és középkori településszerkezetének alakulásában (2001)
Falu Város Régió, 1. szám, pp. 22-28. és 48.(Summary). L

Historical Settlements' Structure Research in North-Transdanubia, Hungary (2002)
Hungarian Electronic Journal of Sciences (<http://heja.sze.hu>) – Architecture Section, 10 p., jan. 10. L

Kisalföldi és alföldi mezővárosok különbözősége, kisvárosi értékek védelme (2002)
Tér és Társadalom, 1. szám, pp. 59-97. és 98.(Summary). L
A cikk a Széchenyi I. egyetem 2002. évi Publikációs Nívódíj Pályázatán rektori dicséretben részesült.

On Conceptional Questions of the Development of the University Quarter in Győr, Hungary (2002)
Hungarian Electronic Journal of Sciences (<http://heja.sze.hu>) – Architecture Section, 14 p., máj. 3. L

Teljes terjedelemben megjelent nemzetközi konferencia-eladások

A domborzat szerepe a dunántúli települések szerkezetében (2001)
Művelődés (RO), 4. szám, pp. 21-24.
Integrated Consevation of Built Heritage – 10th Built Heritage Consevation Conference,
Tusnad, Románia, máj. 6-12. L

Geomorphology Based Settlement Structure Research on Nearly Flat Grounded Hungarian Cities (2001)
3rd International Congress of PhD Students – Engineering Sciences, Volume II., pp. 771-778.
Miskolc, aug. 13-19. L

Az összes publikációk száma: 9
Az összes lektorált (L) publikációk száma: 7

A más szakterületeket is érintő, jelenleg 17 publikációból álló teljes publikációs lista megtekinthető a <http://www.sze.hu/~somfai> című egyetemi kétnyelvű honlapon, ahonnan az egyes írások le is tölthetők.

VII. Nem publikáció értékű munkák

Csak kivonatban megjelent konferencia-előadások

Településszerkezeti kutatás Kapuvár példáján (1999)
Tavaszi Szél'99 – Fiatal magyar tudományos kutatók és doktoranduszok III. világtalálkozója, p. 53.
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, máj. 14-16.

Tudományos intézményben tartott, csak szóbeli előadások

Kapuvár településszerkezetének és telekrendszerének fejlődése (1999)
Soproni Egyetem, Környezetmérnöki Szak, nov. 4. 10h

Településszerkezeti kutatás Kapuvár példáján (1999)
Soproni Egyetem, Doktori Iskola, nov. 4. 15h

Történeti településalaprajz kutatás a Dunántúlon (2001)
Széchenyi István Főiskola, Győr, Tudományos Napok, nov. 9. 15h
Az előadásról elismerően írt a Folytatódnak a selmeci hagyományok c. cikkében a *Nyugati Kapu* 2001 nov. 30-i száma a 7. oldalon (szerző: L. Á.)

Észak-dunántúli települések történeti fejlődése, különös tekintettel a Kisalföldre (2002)
MTA Építészettörténeti és Elméleti Bizottság, Budapest, máj. 6. 14h

Kisalföldi mezővárosok településszerkezetének geomorfológiai szemléletű kutatása,
különös tekintettel Kapuvárra (2003)
Soproni Egyetem, Doktori Iskola, febr. 4. 14h

Egyéb szóbeli előadás

Győr őstörténete és építéstörténete (2002) c. közös előadás Winkler Gáborral
Az Európai Kulturális Örökség Napjai c. előadássorozat keretében,
Városi Művészeti Múzeum, Győr, szept. 21. 10h

Városépítészeti szakértések, koncepciók

Széchenyi István Főiskola, Intézményfejlesztési Terv (2000)
intézményi kiadvány 12 p. és számítógépes animációs film
A koncepciót ábrával is bemutatta Dr. Németh Iván, Győr főépítésze az Egyetem – város c.
folyóiratcikkében, *Koktél*, 2001/4.szám, p. 18.

Az új egyetemi negyed városszerkezetbe illesztése (2000)
nagyávlati fejlesztési koncepció, intézményi kiadvány, 6 p.

Széchenyi István Főiskola, Intézményberuházási Terv c. könyv beruházási fejezetei (2001), pp. 60-137
Szerzők (szerk.: Dr. Koppány Attila): Somfai Attila (50%), Dr. Koppány Attila (25%),
Póder Zoltán (15%), Dr. Barth János (5%), Dömötör Zoltánné (5%)